

ΤΙ ΕΠΙΝΕΤΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΜΟΝΗΝ ΤΗΣ ΕΝ ΜΑΡΑΘΩΝΙ ΚΡΙΣΙΜΟΥ ΜΑΧΗΣ

«Ηλίοτ» 46 2 186 1939

Εύρισκόμεθα — ως θά ἐνθυμηταί ὁ ἀναγνώστης — εἰς τὰς παραμονάς, ἢ ἀκριβέστερον εἰς τὴν παραμονὴν τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης. Οἱ Πέρσαι, ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Ἰππίου, ἔχουν ἤδη διέλθει δι' ἀπλῆς κωπηλασίας εἰς τὴν ἀντίπεραν τῆς Ἑρετρίας ὄχθην, ἢ δὲ προσόρμησις ὑπῆρξεν εὐχερὴς καὶ ἀκινδυνος ἰδίως διὰ τὴν ἀποβίβασιν τοῦ σπουδαίου ἱππικοῦ του, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ κακὸς ἐκεῖνος Ἀθηναῖος προδότης Ἰππίας ἐστήριζε τὰς μεγαλτέρας ἐλπίδας του. Καὶ ἐστρατοπέδευσαν... προσωρινῶς, ἔτοιμοι νὰ κατακλύσουν τὴν Ἀττικὴν.

Εἰς τὰς Ἀθήνας, ὡς εἴδομεν, τρεῖς ἐπιφανεῖς φυσιογνωμαί δεσπόζουσιν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων. Ὁ Ἀριστείδης, ὁ Δίκαιος, ὁ ἐντίμος πολίτης, ὅστις ὁμῶς ἐφοβεῖτο τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἀγορᾶς, τὴν ἐξόρμησιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τὰς ἀπὸ θαλάσσης ἰδίως ἐπιχειρήσεις, ἀντιτιθέμενος ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἰδρυσιν μεγάλου ἐπίνειου τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Πειραιῶς. Αὐτὰ ὅλα ἦσαν πολὺ φυσικά, ἐφ' ὅσον ὁ μέχρι πτωχείας καὶ στερήσεων ἀριστοκράτης αὐτὸς ἡγεῖτο τῆς πατρίας τῶν εὐπατριδῶν, τῶν ὁποίων καὶ συνώψιζε τὰ ἰδανικά τῆς πατριάρχικης «κλειστής» οἰκονομίας. Ἀκόμη φυσικώτερον, εἶνε τὸ ὅτι ὅπως ἡ ὅλη πατρία του, οὕτω καὶ αὐτὸς, ἦτο «εἰρηνόφιλος». Ἐκαμεν δὲ, ἡδύνατο — ἐντὸς πλαισίου τιμωρίας πάντοτε καὶ ἀγνῶν πολιτικῶν ἡδῶν — διὰ νὰ ἀποτρέψῃ τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τοῦ νὰ ἀναμειχθῶν εἰς τὰ ἰωνικά πράγματα, καὶ ἰδίως εἰς τὴν μεγάλην Ἰωνικὴν Ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Περσῶν. Ἀλλὰ τώρα, ὅτε δὲν μένει πλέον ἀμφιβολία περὶ τῶν πεπωμένων τῆς πατρίδος του, ὁ Δίκαιος οὐ μόνον δὲν κυλίστα εἰς τὸν θόρβον τῆς προδοσίας, ἀλλὰ καὶ παύει νὰ ἀντιδρᾷ κατὰ τοῦ ἀναποτρέπτου πλέον πολέμου καὶ τοὺς παράγοντας τῆς πατρίας του μεταπίθῃ.

Εἴδομεν ἐπίσης καὶ τὰ χαρακτηριστικά τῆς δευτέρας ἐκείνης μεγάλης φυσιογνωμίας, τοῦ Θεμιστοκλέους, εὐπατρίδου καὶ αὐτοῦ ἀλλὰ ἡγούμενου τῶν λαϊκῶν στρωμάτων, ἰδίως ὁμῶς τῆς μεσαίας τάξεως, τῆς ὁποίας καὶ ἐνστερνίζεται τὰ τολμηρὰ ἰδανικά, μετὰ τὴν παράφορον μάλιστα ὁρμὴν ποὺ τὸν χαρακτηρίζει, καὶ μετὰ ἐπινοήσεις, ὡς θά ἴδωμεν, τόσοσιν παρατόλμους, δι' ὧν ἐσώθησαν μὲν ἡ Ἑλλάς, ὁ Ἑλληνισμός καὶ γενικώτερον ὁ «Εὐρωπαϊσμός», ἀλλ' αἱ ὁποῖαι, θά ἐπιβῶν πάντας, χωρὶς οὐδεὶς νὰ δύναται νὰ μεταπίσῃ ὅτι ὁ μέγας ἐκεῖνος τολμηρὸς ἦτο... «προδότης», ἀπεχθέστερος ἰσως καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ Ἐφιάλτου.

Ἀλλὰ ἡ μεγάλη στιγμή τοῦ μεγάλου αὐτοῦ πολιτικοῦ νοῦ, δὲν εἶχε σημαίνει ἀκόμη. Εὐτυχῶς δέ, διότι, τύχῃ ἀγαθῇ ἐπρόκειτο τὰς Ἀθήνας μετὰ τὴν μεγάλην φυσιογνωμίαν, δυναμένην νὰ παίξῃ τὸν ρόλον τοῦ «ταμπλῶν», μεταξὺ τῶν δύο ἀκροτήτων. Πρόκειται περὶ τοῦ Μιλτιάδου. Τὸ δράμα τῆς ζωῆς τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀνδρός θ' ἀπασχολήσῃ εἰς προσεχὲς τεύχος τὴν σελίδα περὶ τῶν ἱστορικῶν Φυσιογνωμιῶν.

Ἄς ἔχωμεν πρὸς τὸ παρὸν ὑπ' ὀφιν μας, ὅτι ὁ παλαιὸς αὐτὸς Ἀθηναῖος, λησμονημένος ἐντελῶς ἀπὸ τοὺς συμπολίτας του, κατέπλευσε μίαν ἡμέραν εἰς τὸ Φάληρον, μετὰ ἰδιόκτητα πολεμικά πλοία, μετὰ ἰδίους πολεμιστὰς, μετὰ θησαυρούς, καὶ μετὰ μίαν θαλίαν, περὶ τῆς ὁποίας τὸ «κουτσομπολιὸν» τοῦ καιροῦ διέδωκεν ὅτι ἦτο... παλλακὶς του, ἐνῶ πράγματι, ἡ ἡγεμονὶς αὐτῆς τῆς Θράκης, ἦτο σύζυγος τοῦ ἔδου σπληνικοῦ «πρίγκηπος» - συζύγου.

Καὶ ἐδῶ ἐπίσης ἦτο πολὺ φυσικὸν νὰ μὴ κινήσῃ διόλου τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Ἀθηναίων ὁ λησμονημένος αὐτὸς ποὺ κατέφθινεν εἰς τὴν γενετήριάν του ἐν πλήρει πολεμικῇ ἐξαρτῶσει. Δὲν συντρέχει δὲ λόγος οὐδεὶς, νὰ χαρακτηρίζωνται ὡς συμβαίνει ὡς «μικροτήτες», αἱ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων διατυπωθεῖσαι κατηγορίαι, συκοφαντίαι, ὡς καὶ αἱ σχετικαὶ δίκαι πού ἐπηκολούθησαν καὶ τῶν ὁποίων θά ἴδωμεν ἀλλοῦ τὰς λεπτομερείας. Ἦσαν πάρα πολὺ φυσικά ὅλα αὐτά, ὅσον φυσικὸς ἦτο καὶ ὁ τοιοῦτος εἶδους κατάπλους τοῦ ἀνδρός, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Θράκης ἀπὸ τοὺς Πέρσας. Ἀλλὰ ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίσταντο ὅτι ὁ «γεωφερόμενος» αὐτὸς δὲν ἐρχεται ὡς κατὰ τῆς οὐδὲ ὡς ἐπιδοῦς τύραννος, τὰ θέλματα καὶ αἱ ἐλπίδες ἐστράφησαν πρὸς τὸν Μιλτιάδην, τῶσαν ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως — προκειμένου νὰ συγκεντρώσῃ εἰς τὰς κρίσιμους ἐκείνας στιγμὰς, ἀκομματικῶς πλέον τὰς δύο πατρίας — ὅσον καὶ ἀπὸ ἀποφασίας πολεμικῆς — προκειμένου περὶ στρατιωτικοῦ ἐμπεύρου, καθ' ἣν μάλιστα στιγμήν ἡ στρατιωτικὴ ἀνάγκη τοῦ Ἀστεως ὑπέφερεν, ἐφ' ὅσον αἱ λαοκρατικαὶ ἀκρότητες ἀνέθετον εἰς τὴν... τύχην τὴν φροντίδα τῆς στραταρχίας.

Ὅπως λοιπὸν αἱ περιστάσεις ἀνέδειξαν ὡς «θεόσταλτον», πράγματι, τὸν Μιλτιάδην. Εἰς αὐτὸν προφανέστατα ὀφείλονται καὶ τὰ πρῶτα μέτρα πρὸς ψυχραῖς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως.

Οἱ Ἀθηναῖοι στέλλουσιν εἰς Σπάρτην οὐ πλέον ἀργοκίνητον πρεσβείαν, ἀλλὰ ἓνα δρομέα, τὸν ἡμεροδρόμον Φειδιππίδην («ἡμεροδρόμος» ὡς γνωστὸν, ἦτο ὁ δυνάμενος νὰ τρέξῃ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας).

Ἐγενήθη κάποτε ζήτημα, ἐπὶ τοῦ διατὶ δὲν ἐστεύαν ἱππέα. Φαίνεται ὁπερβολικά τὰ περίσπαστα καὶ εὐθηναὶ αἱ κρίσεις, περὶ τοῦ ὅτι οὐδεὶς τῶν εὐπατριδῶν ἤθελε νὰ θυσίῃ τὸν ἵππον του. Τὸ θέβαιον εἶνε ὅτι, δικαίως θά ἴδωμεν, οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον περισσοτέραν ἐμπιστοσύνην εἰς τὰς κινήμας τοῦ ταχυδρόμου τῶν ἡ εἰς τὴν ταχύτητα οἰουδῆποτε ἀλόγου. Ὁ Φειδιππίδης τρέχει εἰς τὴν Σπάρτην, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτεραν ἀποστολὴν βοήθειας. Ὡς γνωρίζομεν, οἱ Ἀθηναῖοι πρὸ τοῦ ἐπερχομένου κινδύνου, εἶχον ἤδη συνάψει συμμαχίαν μετὰ τὴν Σπάρτην, ὑπὸ σκληροῦς μάλας δόξας. Ἀλλὰ ἐγνώριζον καλὰ τοὺς ἀπελπιστικῶς τοπικιστάς Σπαρτιάτας, καὶ εἶχον τὴν δευδερκειαν νὰ μὴ ἀ-

ναμείνουν τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἡμεροδρόμου, ἀλλὰ νὰ λάθουν τὸ ταχύτερον τὰ μέτρα τῶν, ἀσχετῶς τοῦ ποῖαν καὶ ποσὴν βοήθειαν θά ἐστεύουν οἱ Σπαρτιάται. Ἀλλὰ ἡ στρατηγικὴ μεγαλοφυΐα τοῦ Μιλτιάδου ἀνεφάνη εἰς τὸ ὅτι αὐτὸς ἐπέισε πρῶτον τοὺς στρατηγούς οἱ ὁποῖοι πάλιν ἐπέισαν τὸν ἄνθρωπον, νὰ μὴ ἀναμείνουν μετὰ ἐσταυρωμένης τὰς χεῖρας τὸν ἐχθρὸν νὰ φθάσῃ εἰς τὸν περίβολον τῆς πόλεως — ὅπως εἶχε προδικάσει ὁ Ἰππίας — ἀλλὰ νὰ ἐκκινήσουν τὴν πόλεωσιν οἱ μάχιμοι, ὅπως ἀναμετρηθῶν μετὰ τοὺς ἐπιδρομείς ὅσον τὸ δυνατόν μακρὰν τῆς πόλεως. Βεβαίως, τὸ Ἄστυ δὲν ἡδύνατο νὰ παραμείνῃ ἔρημον ὑπερασπιστῶν κατὰ τὰς κρίσιμους ἐκείνας ἡμέρας, πολλὰ μᾶλλον διότι ἐκρίθη ἀπαραίτητος καὶ μία δευτέρα ζώνη ἀμύνης. Νεώτεροι τακτικοὶ ἡσυχολήθησαν μετὰ τὸ σημεῖον αὐτό. Κατὰ τοὺς μὲν ἡ δευτέρα — αὐτὴ ζώνη... ἐπερίττειεν «ἀπολύτως», ἐφ' ὅσον ἡ τύχη τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος θά ἐπαίετο εἰς τὸν Μαραθῶνα, ὅπου, ἐάν ἐπεκράτουν οἱ Πέρσαι, οὐδεμία «ζώνη» θά ἡδύνατο νὰ τοὺς συγκρατήσῃ πλέον. Συνεπῶς — κατὰ τὴν αὐτὴν πάντοτε ἐκδοχὴν — ἦτο ἀσύμφορος ἡ ἐξουδυνάτισις τῶν μαχίμων δυνάμεων, πρὸς σχηματισμὸν τῆς ἐφεδρείας ἐκείνης.

Ὑπάρχει ὁμῶς καὶ ἡ ἐντίθετος ἐκδοχή. Ὅσον κρίσιμοι καὶ ἐάν ἦσαν αἱ στιγμαί, ὅσον ἀνίσος καὶ ἐάν ἦτο ὁ ἀγὼν, ὁ Μιλτιάδης, πρὸ πάντων, δὲν ἠκολούθησε τυχοδιωκτικὴν τακτικὴν. Ὁ ἐκδιωχθεὶς ἀπὸ τὸ θασίλειον τῆς συζύγου του οὐ μόνον δὲν ἐτρομοκρατεῖτο ἀπὸ τοὺς Πέρσας, ἀλλὰ προφανέστατα οὐδὲ ἐπὶ στιγμὴν ἀμφέβαλε περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς νικηφόρου ἀντιμετώπισεως τῶν θαρβάρων. Ἀπέδιδε δὲ σπουδαίαν σημασίαν εἰς τὴν δευτέραν ἐκείνην ζώνην ἀμύνης, προφανῶς πεπεισμένος ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἔπρεπε νὰ πᾶσουν μέχρι τοῦ τελευταίου πρὶν ἀφήσουν τοὺς Πέρσας νὰ περάσουν.

Διὰ τὸν λόγον λοιπὸν αὐτόν, μόνον 9.000 ὀπλίται ἐτάχθησαν ὑπὸ τοὺς στρατηγούς. Αὐτοὶ ἦσαν πάνοπλοι, μετὰ ἰδιοκτῆτους ἐξαρτῶσεις, καὶ ὅσοι εἶχον δούλους ἠκολούθουντο ὑπ' αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ὑποπέτουν ὡς ὑπασπισταί, ἀλλὰ ἡδύνατο νὰ πολεμήσουν καὶ ὡς «φιλοὶ», ἐλαφρῶς δηλαδὴ ὀπλισμένοι. Καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ προέειν μία διευκρίνισις. Χαρακτηριστικὸν τῶν ὅλων μηδικῶν πολέμων εἶνε ὅτι αἱ ἐντιμέτωποι δυνάμεις ἦσαν ἀπὸ μέρους μὲν τῶν Ἑλλήνων δυνάμεις ἐλευθερῶν πολιτῶν, ἀπὸ μέρους δὲ τῶν Περσῶν δυνάμεις δούλων ἢ «ἡμιδούλων» καὶ προδωτῶν. Τὸ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι συμπαρέλαβον ὁμοῦ καὶ τοὺς δούλους τῶν, αὐτὸ δὲν ἀλλοιώνει τὸν χαρακτῆρα τῆς παρατάξεως τῶν ὡς ἐλευθέρων. Ἀφ' ἐνός ἡ δουλεία ἐν Ἀθήναις οὐδέποτε ἔλαβε τὴν μορφήν ποὺ εἶχεν αὐτὴ εἰς τὴν Ἀσίαν ἢ καὶ εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ ἔπειτα εἰς Ρώμην. Ὁ δούλος τοῦ Ἀθηναίου εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτον μέλος τοῦ «οἴκου». Ἀφ' ἑτέρου οἱ ὀπλίται δὲν ἐνέπαινον ἑαυτοὺς ὡς ἐλευθέρους.

τό ιδιον χωριον όπου διεξάγεται η κυριακή αυτή τελετή, υπάρχει η καθολικὴ μοναστήριον και η καθολικὴ σχολή καλογραιῶν, η οποία έχει γήρεδον μπάσιναι μπόλλαι και τέννις. Αἱ κυρίες καλόγραιαι διδάσκουν εἰς τὰς μελαψὰς μαθητριάς τὰ σοφὰ πράγματα ποὺ μαθαίνουν οἱ οἱ πολιτισμένοι εἰς τὸ σχολεῖον. Ἄλλ' αἱ νεάνιδες ὅταν ἀποφοιτήσουν, θὰ φορέσουν κοντὰ εἰς τὸν σταυρὸν ποὺ κρέμεται εἰς τὸ στήθος των και ἕνα φυλακτὸ διὰ τὰ κακὰ πνεύματα και ἕνα θραχιόλι ἀπὸ κοχύλια, τὸ ὁποῖον θὰ τὰς βοηθήσῃ νὰ παντρευθοῦν γρήγορα... Τὸ δῶδον, θὰ τοποθετήσουν ἔξω ἀπὸ τὴν θύραν των, τὸ ξύλινον ἔδανον, ποὺ ἀπαγορεύει τὴν εἰσόδον εἰς τὸν πειρασμὸν, και καθὼς θὰ λύνουν τὰ μαλλιά των προτοῦ πλαγιάσουν, θὰ σιγοτραγουδήσουν τὴν παλὰ λυπητερὴ μελωδία, ποὺ ἐπιπλήττει εὐλαβῶς τὴν θεάν. Οὐναλουθὺ, γιατί δὲν ἔστειλε σὺτε σήμερα τὸ παλληκάρι τῆς ἀγάπης των.

Αὐτὸ τὸ κράμα τῆς πίστεως και τὸν προλήψεων, τῆς μορφώσεως και τῆς διδασκαλίας, ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τῆς ζωῆς τοῦ μικροῦ κράτους. Εἰς τὰς θρησκευτικὰς λιτανείας ποὺ τελοῦνται διὰ νὰ βρέξῃ, προστίθενται αἱ εἰδωλολατρικαὶ τελεταί, αἱ ὁποῖαι ἀποβλέπουν εἰς τὸ νὰ ἐξευμενήσουν τὸ πνεῦμα τῆς βροχῆς. Διότι ὑπάρχουν δύο ἐποχαὶ εἰς τὴν Αἴτην, τὸν μεγάλων βροχῶν και τῆς ἀνομβρίας. Ἡ πρώτη ἀρχίζει τὸν Σεπτέμβριον και διαρκεῖ ὡς τὸν Μάρτιον, ἡ δευτέρα ἐπικρατεῖ καθ' ὅλον τὸ ὅπολον διάστημα τοῦ ἔτους. Οἱ ἰθαγενεῖς πιστεύουν ὅτι τὰ δύο πνεύματα ποὺ ἐκπροσωποῦν τὰς δύο αὐτὰς ἐποχὰς μάχονται συνεχῶς, εἰς κάποιο σημεῖον τοῦ οὐρανοῦ, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ἦτο ἄγνωστον. Σήμερον, ὅμως, ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἐβοήθησε τοὺς ἰθαγενεῖς νὰ τὸ... ἀνακαλύψουν. Ἔτσι, τὸ πνεῦμα τῆς ἀνομβρίας ἔχει ὁμηγήριον του τὴν κίλασιν και τὸ πνεῦμα τῆς βροχῆς τὸν παραδείσον, καί, ὅπως λέγει τὸ σχετικὸν τραγούδι, εἰς τὸ τέλος «οἱ σατανάδες τῆς ξηρασίας φεύγουν ντροπιασμένοι σὲ καμίνι τους, γιατί ἡ βροχὴ προβάλλει νικηφόρος».

Τὸ κλίμα, τροπικόν, θερμὸν και ὑγρὸν, δὲν φαίνεται νὰ εὐνοῇ πολλὸ τοὺς λευκοὺς, τοὺλάχιστον εἰς τὰς χαμηλὰς πεδιάδας. Διότι εἰς τὰς ὀρεινὰς περιοχὰς, ἐπικρατεῖ πράγματι, μία ἀπὸ ἐκεῖνας τὰς αἰωνίας ἀνοίξεις τῶν παραδεισίων τόπων, σπουδὴ τοῦ τοπίου μὲ τὴν πλουσίαν των ἱσθησιν, ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς ἐξαισίας διαύγειάν της, και ὁ ἥλιος ἔχων χυρὴν θαλπωρὴν του, συνθέτουν ἕνα ὄνειρον ποίημα, εἰδυλλιακὴς καληνῆς... Εἰς τὰς ὀρεινὰς αὐτὰς περιοχὰς τῆς ἡμετέρας, ὅπου ὁ πολιτισμὸς εἰσέδυσε ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐνὸς ἀρίστα ὀργανωμένου τουρισμοῦ, συναντᾷ κανεὶς τὰς κοσμικὰς διασημότητας τῆς βορείου και νοτίου Ἀμερικής. Ἐδῶ, εἰς τὰ τεράστια και ὑπερπολυτελὴ ξενοδοχεῖα ποὺ ἔχουν ἀνεγερθῇ εἰς τὸ τέρας λαμπρῶν δρόμων, ἔρχονται νὰ ἀναπαυθοῦν οἱ ἀστέρες τοῦ κινηματογράφου, οἱ βασιλεῖς τοῦ πλοῦτου, οἱ αὐθένται τῶν μεγάλων βιομηχανιῶν. Ἀλλὰ και ἐδῶ, δίπλα εἰς αὐτὸ τὸ μυθώδες περιβάλλον τῆς κινηματογραφικῆς πολυτελείας, ἡ ἔλπις παραδοκεῖ διὰ νὰ σὰς ἐκπλήξῃ... Μικρά, ἀσχεγὸνα χωριουδάκια ἰθαγενῶν, εἰνε σπαρμένα στὰ γύρω θουνά, και ἡ ζωὴ σ' αὐτὰ, ἀσάλευτη, θαρρεῖ, ἀπὸ αἰῶνων. καλὰ μέσα εἰς μίαν διδλκὴν μακαριότητα. Τὰ ἔθνη των εἰνε ἐπίσης περιέργη και οἱ κάτοικοί των, μολονότι διέκουν συχνὰ νὰ περνῶν ἀπὸ δίπλα των, οἱ ἀεροδυναμικὲς λιμουζίνες — ἡλιγγιῶδη και

παναρχαῖες παραδοσεῖς των. Ἡ κυρία παντρεύονται ἀφοῦ πάρουν προίκα ἀπὸ τὸν καλὸν τους — συνίσταται δὲ ἡ προίκα αὐτὴ εἰς πολλὰ ἢ ὀλίγα κτήνη—οἱ ἄνδρες καπνίζουν τὰ μακρὰ «τσιμπούκια τῆς εἰρήνης» τῶν ἐρωθεροδέρμων και οἱ γυναῖκες φαίνονται πολὺ στενοχωρημένες διότι ἡ θρησκεία και ὁ νόμος καθήγγαν τὴν πολυγαμίαν... Ἡ κατάργησις αὐτῆς, ἀποτελεῖ πράγματι ἕνα μέγα κοινωνικὸν ζήτημα διὰ τὴν Αἴτην. Ὑπάρχουν εἰς τὸν τόπον αὐτὸν περισσότεραι γυναῖκες ἀπὸ ἄνδρες και ἴσως δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἡ Αἴτη, τώρα ὅπου ὁ γυναικωνίτης δὲν ἀπασχολεῖ πλέον πολλὰς συζύγους, ἔχει γίνῃ ὁ τόπος τῆς ἐξαγωγῆς χορευτριῶν και ὑπηρετριῶν. Οἱ κοπέλλες διαίρονται εἰς τρεῖς κατηγορίας. Εἰνε ἐν πρώτοις ἐκεῖναι ποὺ πφορίζονται διὰ συζύγους, και ποὺ δὲν εἰνε οὔτε ὠραῖαι, οὔτε δύσμο-

μπορουν παρα νὰ γίνουν υπηρετίες και τέλος εἰνε ἡ κατηγορία τῶν ὠραίων, ποὺ ἀποκοτῶν αὐτοδικαίως τὸ δικαίωμα νὰ μάθουν μουσικὴν και χορὸν. Οἱ Αἰτινὲς αὐτὲς εἰνε πράγματι ἐξαισίας ὁμορφιάς, και θὰ σὰς ἔτυχε δέβαια νὰ τις θαυμάσετε εἰς τὰ νυκτερινὰ κέντρα ἢ εἰς τὸν κινηματογράφον, ὅταν τραγουδοῦν τὰ μελαγχολικά τους τραγούδια μὲ τὴν κοντράλτο συνήθως φωνὴν των, ἢ ὅταν λυγροῦν τὸ θαυμάσιο σώμα των μὲ σπανὴν χάριν, εἰς μίαν ροῦμπαν φρενήρους οὐθμοῦ. Αὐτὲς ἀποτελοῦν και τὸ κακὲρ τῆς Αἴτης, ὑπάρχει δὲ ἕνα εἶδος ὑπερηφάνειας και εἰς τὸν τελευταῖον ἰθαγενὴ διὰ τὴν φήμην ποὺ ἀπολαμβάνουν τὰ ἔργα αὐτὰ προϊόντα τῆς πατρίδος του.

Εἰς τὸ Πόρτ - ὦ - Πρένς, ἡ παρουσία τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας και τοῦ (Συνέχεια εἰς τὴν σελίδα 450)

Αἱ κυρία εἰς τὴν Αἴτην εἰνε χειραφετημένα περισσότερον ἀπὸ τὰς λευκάς. Ἀπόδειξις ὅτι ἀντὶ τοῦ εὐαίσθητου σιγαρέττου προτιμοῦν τὰ μακρὰ τσιμπούκια, τὰ ὁποῖα σπανίως ἀποχωρίζονται

και «ψιλά», ειμή μόνον εις εκείνους τούς δούλους εις τούς οποίους είχαν απεριόριστον εμπιστοσύνην, ὅπερ σημαίνει ὅτι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἦσαν πιστοὶ καὶ συνεπῶς ῥηγορησθέντες ἀπὸ τούς κυρίους των, πάντως δὲ ἐβελούσιως προσεφέρθησαν νὰ πολεμήσουν.

Προδιαγεγραμμένον σχέδιον οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχον ἄλλο ἀπὸ τὸ ὅτι ἐπρόκειτο νὰ πολεμήσουν τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα, ὑπὲρ θωμῶν καὶ ἐστίων. Ἐπίσης οἱ στρατηγοὶ δὲν εἶχον ἀποκρύψει, ὅτι τὴν πρωτοβουλίαν τῶν ἐπιχειρήσεων εἶχεν ὁποσδήποτε μεχρὶ στιγμῆς ὁ ἐχθρὸς, ὅτι ἡ μάχη θὰ ἐδίδετο ἐπὶ πεδίου ἐκλεγέντος ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν καὶ ὅτι τέλος πάντων, εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ στρατόπεδον ἔμελλε νὰ κανονισθῇ ἡ περαιτέρω ἐνέργεια, συιφώνως καὶ ἀναλόγως πρὸς τὰς περιστάσεις. Ἐκεῖ διὰς διεφώνησαν οἱ στρατηγοί. Ἡ δὲ διαφωνία συνίστατο εἰς τοῦτο:

Ὁ Μιλτιάδης, οὔτε λίγο οὔτε πολύ, ἤθελε νὰ μετατρέψῃ τὴν ἀμυνα εἰς ἐπίβειν. Ἡ πολύχρονος πεῖρά του ἀνατοὺς διαφόρους θρακικοὺς πολέμους, τοῦ εἶχε διδάξῃ ὅτι δὲν ὑπάρχει καλύτερα ἀμυνα ἀπὸ τὴν ἐπίβειν. Εἰς τὴν συγκεκριμένην μάλιστα περίπτωσιν, ἐπίστευεν ὅτι δὲν εἶχε καὶ δυνατότητα ἐκλογῆς. Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀναφέραμεν, κατὰ τὸν Μιλτιάδην, ἡ τύχη τῶν Ἀθηνῶν ἔπρεπε νὰ παιχθῇ ὅσον τὸ δυνατόν μακρὰν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Ἐξ ἄλλου, ὁ ἔμπειρος αὐτὸς στρατιωτικὸς ἀνταλαμβάνετο ὅτι εἶχεν ὑπὲρ αὐτοῦ τούς δύο πρωταρχικοὺς συντελεστάς πάσης νίκης, τὴν ἀξίαν τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ — ἀγὼν ὑπὲρ τῶν ὧων — καὶ τὸν ψυχολογικὸν παράγοντα, τὸ ἀκμαϊότατον δηλονότι ἠθικὸν τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὅποιοι ἐν ἐξῆλλω ἐνθου-

σιασμῷ ἔρριπτον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τὸ πᾶν διὰ τὸ πᾶν, ἀσυγκράτητοι καὶ ὑπερenthousiastoi πρὸς ἐπίβειν. Οἱ ἄνδρες ὧων τῶν φυλῶν διεπνέοντο ἀπὸ ἑνα καὶ τὸ αὐτὸ συναίσθημα. Ποῦ τοῦ κοινοῦ κινδύνου εἶχον λημονήσῃ τὰς κομματικὰς μικρότητας. Ἐπὶ πλεόν ὑπὸ τὸ κύμα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, οὐδεμία ἐδόθη προσοχὴ εἰς τὸ ζήτημα τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ καὶ τῶν ὀλικῶν ἀναγκῶν. Ἔστω καὶ ὀλιγόκαιρος ἀργοπορία θὰ κατέρριπτε τὸ ἠθικὸν τῶν ἐλευθέρων πολέμιων. Αἱ ὀλικαὶ ἐλλείψεις, ἡ κατὰπτωσις τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, αἱ δυσχέρειαι, ἡ ψυχραιμότερα ἀναμέτρσις καὶ σύγκρισις τῶν ἐλαχίστων δυναμῶν των πρὸς τὰς τεραστίας δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ, ὅλα αὐτὰ, θὰ ἐσθύνον ἐνδεχομένως τὴν θέσιν καὶ παντοδύναμον φλόγα. Ἀλλὰ ὑπῆρχε καὶ κάτι ἀκόμη σημαντικώτερον. Οἱ ἡττοπαθεῖς καὶ οἱ ἠθικῶς τετραυματισμένοι δὲν ἔλειπον ἀπὸ τὸ ἄστυ. Ζωντανὸς ὀργανισμὸς, ὡς ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ ἔχῃ καί... περιττώματα πολιτῶν. Αὐτοὶ λοιπὸν ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ μεταβληθοῦν εἰς πράκτορας τῆς τόσον καλῶς ὀργανωμένης «μυστικῆς ὑπηρεσίας» τῶν Περσῶν. Ἀλλως τε, τὸ παράδειγμα τῆς Ἐρετρίας ἦτο πρόσφατον.

Ὅλα αὐτὰ εἶχεν ὅπ' ὄψιν ὁ Μιλτιάδης, πεπεισμένος ὅτι ἡ μάχη ἔπρεπε νὰ δοθῇ εἰς τὸν Μαραθῶνα. Κατωρθώσε μάλιστα νὰ πείσῃ καὶ τέσσαρες ἐκ τῶν στρατηγῶν, οἱ ὅποιοι ἐτάχθησαν ὑπὲρ αὐτοῦ. Οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἀντεδρών καὶ εἶχον ἕνα πολὺ ὁραματικὸν ἐπιχείρημα πρὸς τοῦτο. Ἦτο πράγματι αὐτόχρονα «ἀσπίς» τὸ νὰ παραταχθῇ εἰς ἀναπεπταμένον πεδίον μία δρᾶς ἐπιτιθεμένων, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς δὲν ὑπερέβαινε τὰς 9.000 ἐναντι τῶν πολλῶν μυριάδων τῶν Περσῶν. Καμμία ἀκόμη βοήθεια, ἀπὸ πουθενά. Οἱ Πλαταιεῖς εἶχον υποσχεθῇ καὶ πράγματι ἡτοιμάζοντο νὰ στείλουν ἐπικουρίαν, ἡ ὁποία ὅμως θὰ ἐφθανε μόλις εἰς τὸ δέκατον τῶν Ἀθηναϊκῶν δυνάμεων. Πῶς λοιπὸν νὰ ἀποτολμηθῇ τοιοῦτον ἐπιχείρημα; Διὰ μόνου τοῦ ὀγκοῦ των, οἱ Πέρσαι θὰ συνέτριβον τοὺς Ἕλληνας. Παρ' ὅλα αὐτὰ, ὁ Μιλτιάδης ἦτο ἀνένδοτος. Ἐπίστευεν ἀκράδαντως εἰς τὰ ὅσα ἐπίστευε. Τὸ ἐπιτελεῖον τῶν στρατηγῶν εὐρέθη ἐν ἰσοσφίρει. Ἐλεπτε δὲ ἡ κρίσιμος ψήφος, ἡ τοῦ πολεμάρχου, τοῦ ἔχοντος τὸ προνόμιον νὰ ἡγῆται τοῦ δεξιῦ κέρας τῆς παρατάξεως. Πολεμαρχοῦ ἦτο ὁ Καλλιμαχος ὁ Ἀφιδναῖος. Ὑπῆρξε λοιπὸν στιγμή κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ὅλος Ἕλληνικὸς ἀλλὰ καὶ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς ἐξητρήθη ἀπὸ ἑνα ἐναὶ καὶ ἀπὸ ἑνα ὄχι» τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο καλὰ - καλὰ εἴτε «στρατιωτικὸς», μετὰ τὴν ἔννοιαν ποὶ διδόμεν σήμερον εἰς τὴν λέξιν. Ἀπὸ τὴν ἀποφασιστικὴν ψήφον τοῦ ἀνθρώπου ἐξητρήθη τὸ πᾶν. Γενναῖος καὶ μεγάλθυμος ὁ Καλλιμαχος ἐτάχθη μετὰ τὸν Μιλτιάδην.

Ἀλλὰ δὲν ἦτο μόνον αὐτό. Ὑπῆρχεν ἕνας ἄλλος φοβερὸς κίνδυνος. Ἡ τύχη τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος, ὡς εἵπομεν, ἐξητρεῖτο ἀπὸ τὴν... τὴν νῆν, εἰς τὰ στρατιωτικὰ ζητήματα. Οἱ στρατηγοὶ ἐξελέγοντο ὅπως ἐξελέγοντο ἄλλοτε οἱ νεώτεροι... «βλαχοδημαρχοί». Καί, τὸ πολὺ χειρότερον, παρεγνωρίζοντο ὅλα τὰ τεχνικὰ ζητήματα, ἕκαστος δὲ τῶν δέκα στρατηγῶν ἀνέλαμπε ἐπὶ 24 ὥρων τὴν ἀρχηγίαν. Εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐπιμείνωμεν εἰς τὸν ἐνδεχόμενον τραγέλαφον, ποῦ δὲν ἀπεκλείετο

νὰ ἐπακολουθήσῃ, δταν τὴν κάθε ἡμέραν τοῦ πολέμου ὁ κάθε «στρατηγός» εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κάμῃ τὸ ἀντίθετον ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ ἔκαμεν ὁ συνάδελφός του τὴν προηγουμένην ἡμέραν. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ἡ ἀγαθὴ τύχη ἐπενήργησεν, ἐνσαρκωθεῖσα τὴν φορὰν αὐτὴν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀριστείδου. Αὐτὸς πρῶτος ἐσήμανε τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου μετὰ τὸ ἀκαταλόγιστον ἐκεῖνο σύστημα καὶ παρεχώρησε τὰ προνόμια τοῦ εἰς τὸν Μιλτιάδην. Ὅχι δὲ μόνον αὐτό, ἀλλὰ προσεπάθησε νὰ πείσῃ καὶ τοὺς ἄλλους νὰ τὸν μιμηθοῦν καὶ τὸ ἐπέτυχεν.

Ἐπὶ τέλους, ἡ μικρὰ ἐκείνη στρατιά τῶν ἐλευθέρων εἶχε τὸν ἰθύνοντα νοῦν της, εἶχε τὸν ἑνα ἀρχηγόν, τὴν μίαν θέλησιν. Καὶ ἡ θέλησις αὕτη ἐνεσαρκούτο εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ πράγματι ἀρίστου.

Συνθησιμένος εἰς τὸ νὰ δεσπόζῃ καὶ νὰ ἀρχῇ, ὁ Μιλτιάδης, ὁ ὁποῖος εἶνε θαύμα πῶς ὑπέστη μέχρι τοῦδε τοὺς λαοκρατικὸς θεσμούς τῶν Ἀθηνῶν, ἀνέλαβε τὰ ἥνια μετισταρὰν καὶ χαλῶθινον χεῖρα. Καὶ τὰ ἐκράτησε τὰ ἥνια αὐτὰ σταθερώτερα ἀπὸ ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ τὰ κρατήσῃ κάθε ἄλλος Ἀθηναῖος. Καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα, ἐδέχθη «πῶς καὶ πῶς» τὴν ἀσήμενον βοήθειαν τοῦ ἐστέλλον οἱ Πλαταιεῖς. Ἐν τῷ μεταξῷ, ἡσυχολήθη μετὰ τὴν λεπτομερῆ ἐπισκόπησιν τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ὁ ξενητευμένος αὐτὸς φυσικὸν ἦτο νὰ εἶχε λημονήσῃ τὴν ἀρκετὰ ἀπομακρυσμένην πεδιάδα καὶ ἤθελε τώρα νὰ τὴν γνωρίσῃ εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας της. Ὁ ἔμπειρος ὀφθαλμὸς τοῦ ἀνεγνώρισεν ἁμέσως, ὅτι ὁ Μαραθῶν δὲν παρουσίαζε διὰ τοὺς Πέρσας ἰδεώδες πεδῖον μάχης, ὡς ἐφαντάζετο ὁ Ἰππίας.

Εἰς Τὸ ΠΡΟΣΕΧΕΣ: Ἡ συνέχεια.

ΜΕΛΙΣΣΑΙ ΚΑΙ ΠΟΝΤΙΚΟΙ

Πολλὰς εἰς κυψέλας μελισσῶν εὐρίσκονται, καλυπτόμενα ὑπὸ κηροῦ, πτόματα ποντικῶν. Οἱ μελετῆται τῆς ζωῆς τῶν μελισσῶν δὲν ἠδυνήθησαν εἰς τὴν ν' ἀποκαλύψουν πῶς εὐρίσκονται τὰ πτόματα ταῦτα ἐντὸς τῶν κυψελῶν, μολονότι εἶνε γνωστὸν ὅτι ποντικοὶ εἰσβάλλουν εἰς κυψέλας καὶ ἐπιφέρουν καταστροφάς.

Συνεργάτης Ἀγγλικὸς περιοδικὸς παρέχει ἤδη τὴν σχετικὴν ἐξήγησιν. Οἱ ποντικοί, γράφει, εἰσέρχονται εἰς τὰς κυψέλας κατὰ τὸν χειμῶνα, ὅτε αἱ μέλισσαι εἶνε ναρκωμέναι, καὶ τρώγουν τὸς τὸ μέλι ὅσον καὶ τὸν κηρὸν. Ἐνίοτε ὅμως παρασύρονται ἀπὸ τὸ κλεπτικὸν πάθος καὶ ἐξακολουθοῦν τὰς ἐπιδρομὰς κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνοιξέως, ὅτε αἱ μέλισσαι ἀνακτοῦν τὴν ζωηρότητά των. Τότε αὐταὶ ἐπιτίθενται κατὰ τὸν κλεπτικὸν καὶ τὰ κεντήματά των προκαλοῦν τὸν θάνατον ἐνὸς ἢ περισσοτέρων ποντικῶν. Ἀλλὰ αἱ μέλισσαι δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ σφύρουν ἔξω τῆς κυψέλης τὰ πτόματα τῶν ἐχθρῶν των. Διὰ νὰ μὴ ἐπέλθῃ ἡ μόλυνσις ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως αὐτῶν, ἐκκρίνουν εἰδικὸν ὕγρον, τὸ ὁποῖον ἀμέσως πήγνυται καὶ διὰ τοῦ ὁποῖου καλύπτονται τὰ πτόματα. Τὸ ὕγρον τοῦτο δὲν εἶνε κηρὸς, ὁμοιάζει δὲ πρὸς αὐτόν. Τὰ πτόματα θάπτονται οὕτως ἀεροστεγῶς καὶ ἡ κυψέλη δὲν μολύνεται.

Η ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΣΚΩΛΗΚΟΕΙΔΙΤΙΔΟΣ

Ἡ αἰτία ἥτις προκαλεῖ τὴν σκωληκοειδίτιδα δὲν εἶχεν ἀνακαλυφθῇ. Ἀπλῶς ἦτο γνωστὴ ἡ ἀφορμὴ τῆς ἀσθενείας, εἰσχώρησις μολυντικῶν στοιχείων ἐντὸς τοῦ τοιχώματος τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως, ἥτις παρουσιάζει, ἄλλοτε, εὐπάθειαν κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν, καθ' ἣν καὶ σημειοῦνται αἱ περισσότερα περιπτώσεις τῆς ἀσθενείας ταύτης.

Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον, ἐνῶ ἐπὶ ἔτι εἰσέρχονται εἰς τὴν ἀποφύσιν μολυντικὰ στοιχεῖα, δὲν εἰσδύουν εἰς τὸ τοίχωμά της, ἐξαιρτικὰ γίνεται ἡ εἰσχώρησις διὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐπιαιολήματος τοῦ τοιχώματος καὶ κατὰ συνέπειαν ἐπέχεται ἡ μόλυνσις; Πολλὰ ὑποθέσεις εἶχον γίνε. Τώρα οἱ Ἀμερικανοὶ ἰατροὶ Οὐόγκεντιν καὶ Ντένγλις ἀγγέλλουν ὅτι εὐρήκαν τὴν αἰτίαν τῆς νόσου. Ἡ αἰτία αὕτη εἶνε ἐμφραξίς τῶν πόρων δι' ὧν ἐκχέεται ὕγρον ἀποκλείον τὴν ἐπαφὴν μολυσματικῶν οὐσιῶν καὶ τοιχώματος. Ἡ ἐκκρίσις τοῦ ὕγρου, γινόμενη καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἀποφύσεως, προφυλάσσει αὐτήν. Ὄταν τὸ ὕγρον λείψῃ, τὸ τοίχωμα προσβάλλεται, φθείρεται εἰς τι μέρος αὐτοῦ καὶ προκαλεῖται ἡ μόλυνσις.

Κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἰατροὺς, μόνον ὁ ἄνθρωπος, ὁ κύνικος καὶ ὁ χιμπατζῆς ἔχουν ἀποφύσεις ἐκκρινούσας τὸ προστατευτικὸν ὕγρον. Αἱ παρατηρήσεις ἀπέδειξαν ὅτι καὶ προσωρινὴ ἀόμνη ἐμφραξίς προκαλεῖ συνεχῶς αὐξανόμενην πίεσιν ἐντὸς τῆς ἀποφύσεως.

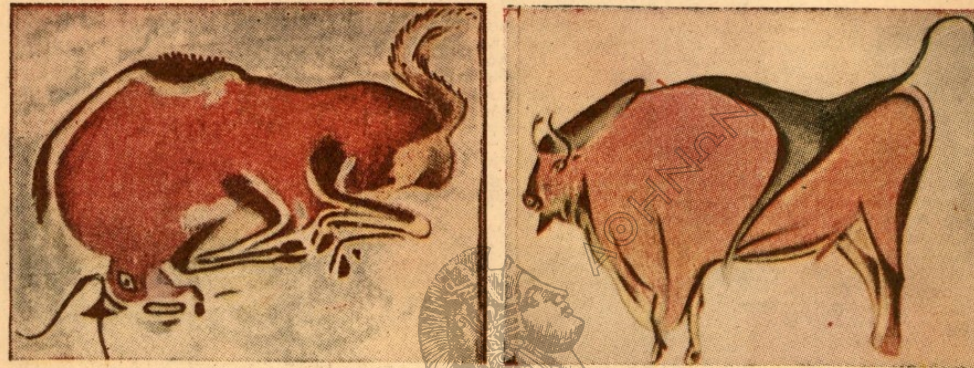
Η ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΙΣ ΤΩΝ ΟΙΚΗΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΠΡΩΤΟΓΟΝΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Ο πρωτόγονος άνθρωπος δὲν περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ δημιουργήσῃ τὰ καλλιτεχνήματά του μόνον ἐπὶ τεμαχίων ὀστέων καὶ κεράτων. Πρώτην ὕλην ἐκφράσεως τῶν συναισθημάτων του εἰς αἰσθητικὰς μορφὰς τοῦ προσέφερον καὶ τὰ τοιχώματα τῶν σπηλαίων, ὅπου κατ'ὥκει. Τὰ πλεῖστα τῶν σπηλαίων αὐτῶν εἰς τὰ τοιχώματά των φέρουν ἰχθυογραφήσεις χαραγμέναις καὶ σκαλιστά σχέδια. Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν δτι μόνον οἱ Μπρόιλ, Καπιτάν καὶ Πε-

τος... Τέλος συμβαίνει ἐπίσης νὰ εἴναι εὖτω πως ἐπεξεργασμένοι ὁ θράχος τοῦ τοιχώματος, ὥστε ἡ εἰκὼν νὰ ἀποδίδεται ἀνάγλυφος.

Χαρακτηριστικότερα μαρτυρικά καὶ περιγραφὰς ἀσφαλεῖς μᾶς παρέχουν οἱ ὡς ἄνω ἀναφερθέντες ἐρευνῆται, ἀναφέροντες σὺν τοῖς ἄλλοις τὰ ἑξῆς: «Ὅλαι αἱ εἰκόνες εἶνε χαραγμέναι εἰς καθέτους θράχους τῶν τοιχωμάτων τοῦ σπηλαίου, εἰς μήκος... ἑκατὸν περίπου μέτρων ἐξ ἑκάστης πλευρᾶς. Τὸ

μὴν τῶν τεχνοκριτῶν αὐτὸ φαίνεται ἐ...φοθερὸν εἰς δύναμιν, ἀκίνητον μὲν, ἀλλὰ παῖζον μὲ τὴν προσοκίδα του». Ἄλλο χαρακτηριστικὸν παράδειγμα εἶνε οἱ χονδροὶ θίσωνες τοῦ σπηλαίου τῆς Ἀλταμίρας, ἐν Ἰσπανίᾳ, «ἐπιγμένονι εἰς τὰ λίπη των», ὁ ἐφορμῶν καὶ ὁ ἡρεμῶν. Πλήρη χάριτος κρίνονται τὰ χαράγματα ἀγριοαιγῶν τὰ ἀνευρεθέντα εἰς τὸ σπήλαιον τοῦ Παίρ - νὸν - Παίρ. Ἐξ ὧν αὐτῶν καταφαίνεται ὅτι οἱ καλλιτέχναι τῆς τεταρτογενοῦς

Δύο εἰκόνες ἀπὸ τὸ σπήλαιον τῆς Ἀλταμίρας. Ὁ «ἐφορμῶν» καὶ ὁ «ἡρεμῶν» βίσων.

ρονὸ ἀνεκάλυψαν καὶ περιέγραψαν πλῆθος εἰκόνων, εἰς δὲ τὸ σπήλαιον τῆς ἐν Γαλλίᾳ Κομπάρέλ, ἀνεῦρον ὄχι ὀλίγωτερα τῶν 110 τοιοῦτων καλλιτεχνημάτων.

Τὰ εὐρήματα αὐτὰ ἔχουν σημασίαν κατὰ πολὺ σπουδαιότεραν ἐκείνης ποῦ θὰ ἐνόμιζέ τις ἐκ πρώτης καὶ ἐπιπολαίας ὀψεως. Δὲν μᾶς φανερώουν ἀπλῶς καὶ μόνον ὅτι ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος ἠρέσκετο εἰς τὸ νὰ διακοσμήσῃ τὴν κατοικίαν του εὐπρεπέστερον ἀσφαλῶς καὶ μὲ ἀσυγκρίτως «καλύτερον» «γοῦστο», ἀπ' ὅτι ἀρέσκονται νὰ διακοσμοῦν τὰς ἰδικὰς των κατοικίας ὡς ῥισμένοι σύγχρονοί μας. Τὰ σχέδια μαρτυροῦν καὶ κάτι ἄλλο, σπουδαιότερον, ὡς εἴπομεν. Ἐν πρώτοις, δὲν εἶνε μεκρογραφίαι ἢ καλλιτεχνήματα περιωρισμένων διαστάσεων, ὡς συμβαίνει μὲ τὰ ἐπὶ ὀστέων ἢ κεράτων ἔργα τέχνης. Εἶνε κατωμένα εἰς μεγάλας διαστάσεις, κάποτε δὲ καὶ τεραστίαις. Αὐτὸ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ μελετήσωμεν πολὺ καλύτερον τὸ σχέδιον ἀλλὰ καὶ τὴν τεχνολογίαν. Τὰ τυχὸν «λάθη» ἢ τὰ καλλιτεχνικὰ χαρίσματα, φαίνονται ἐδῶ πολὺ σαφέστερον. Ἐξ ἄλλου, τὰ χαράγματα εἶνε ἄλλοτε θαυμάσια χαράγματα, ὅπερ μαρτυρεῖ ὅτι ἤπληρον τὰ κατὰλληλα τεχνικὰ μέσα δίχως νὰ παρεμποδίζεται ὁ καλλιτέχνης εἰς τὸ ἔργον του, ἄλλοτε δὲ τὰ χαράγματα εἶνε κατὰ πολὺ ἐλαφρότερα, ὅποτε πάλιν φαίνεται ἡ αὐτοπεποιθὴς καὶ ἡ ἀσφάλεια χειρὸς τοῦ τεχνίτου. Πῶς πάλιν ἡ εἰκὼν τοῦ περισταμένου ζώου εἶνε τόσο λεπτή ὥστε διαχωρίζονται ἀκόμη καὶ αἱ τρίχες τοῦ τρώμα-

τος ἑκάστης εἰκόνος ἀνέρχεται κατὰ μέσον ὄρον εἰς 1 μέτρον καὶ 50 ἐκ. ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ εἰκόνες ὕψους 15 μέχρι 20 μέτρων ἀπὸ τὸ σημερινὸν ἐπίπεδον τοῦ σπηλαίου. Ἀλλὰ πάλιν φθάνουν μέχρι τοῦ στεγώματος, τὸ ὁποῖον κατὰ κανόνα εἶνε χαμηλόν, μέχρις ὕψους ἑνὸς ἢ δύο μέτρων. Βεβαίως αἱ διαστάσεις αὐταὶ δὲν εἶνε αἱ ἀκριβεῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διότι οἱ σταλακτίται, ἐπικαθίσσαντες καὶ ἀποτελέσαντες στρώματα ἐπὶ στρωμάτων, παρεμόρφωσαν μοιραῖως τὴν κατασκευὴν τοῦ σπηλαίου καὶ ἰδίως τὸ ὕψος αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Εἰς ὁρισμένα σπήλαια αἱ εἰκόνες εἶνε θαυμάσια χαραγμέναι εἰς τὰ τοιχώματα. Τὰ χαράγματα φθάνουν κάποτε εἰς βάθος 5 καὶ 6 χιλιοστομέτρων. Τὸ πλάτος τῶν γραμμῶν αὐτῶν εἶνε συχνὰ ἀνάλογον μὲ τὸ βάθος των. Συγχρότητα συμβαίνει νὰ ἔχουν καλυφθῇ ἀπὸ σταλαγματικὸν ἐπίχρισμα, πάχους ἑνὸς μέχρι τριῶν χιλιοστών, μερικαὶ ἀπὸ τὰς εἰκόνας αὐτὰς εἶνε κατεσκευασμένοι μὲ λεπτὰς χαράξεις, εἰς τρόπον ὥστε ἐνθυμίζουν ἀπλὰ ξυσμάματα τοῦ θράχου.

Ἄλλο πάλιν ἐκφράζεται ἡ γνώμη ὅτι ἡ ἀπαλὴ αὐτὴ χάραξις καὶ τὰ ἀπλὰ «ξυσμάματα» ἐπὶ τοῦ θράχου δυνατόν νὰ ἀπετέλουν ὁρισμένην «γνωτοπρίαν», νὰ ἐγίνοντο δὲ οὕτω ἀπὸ σκοποῦ.

Μεταξὺ τῶν πλέον χαρακτηριστικῶν αὐτῶν εἰκόνων αὐτὰς ἀναφέρεται τὸ πεοιφμεν «Μαμουθ τῆς Κομπάρέλ» τὸ ἀνευρεθὲν ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τοῦ ὁμωνύμου σπηλαίου. Κατὰ τὴν γνώ-

περίοδον εἶχον εἰς τὴν διάθεσιν των ἀναριθμητὰ τεχνικὰ μέσα, τὰ ὅποια βεβαίως κατεσκεύαζον μόνον των. Ὁμοῦ δὲ μετὰ τῶν τεχνικῶν ἐκείνων μέσων, εἶχον καὶ τὴν ἰδιοφυίαν καὶ τὴν τεχνολογίαν καὶ τὴν ἐμπνευσιν, ποὺ τοὺς ἔκαμε νὰ ἀποδίδουν τόσο διαφοροτρόπως τὰ συναισθηματὰ των, νὰ ἀπεικονίζον τὸν ἑξῶ κόσμον, δίχως ποτὲ νὰ μιμοῦνται ἢ νὰ ἀντιγραφῶν δουλοπρεπῶς, οὔτε τοὺς ἄλλους, οὔτε καὶ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν των.

Κατὰ τὴν γνώμην νεωτέρων εἰδικῶν καὶ πολυἀριθμοὶ ἀναπαράστασις ζώων εἶνε μαρτυρικὸν τῆς προσοχῆς τὴν ὅποιαν ἀπέδιδεν ὁ τότε ἄνθρωπος εἰς τὰ ζῶα, τῶν ὁποίων φαίνεται ἀκόμη νὰ εἶχε μαγικὴν δύναμιν ἢ ἀπεικόνισις.

Ὅλαι αἱ τελευταῖαι ἀνακαλύψεις ἐπιβεβαιοῦν τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν. Εἰς τὸ Ἐυζί, ἀνευρέθησαν δύο στήλαι ὕψους 75 περίπου ἑκατοστῶν, ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν ὁποίων εἶναι ἐξωγραφισμένον ἕνα ἄλλο, ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης τάρανδος μετὰ τοῦ νεογνοῦ τῆς.

Αἱ δύο αὐταὶ στήλαι εὐρίσκοντο εἰς ἀπομονωμένην γωνίαν σκοτεινὴν, εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ σπηλαίου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐνισχύεται ἡ ὑπόθεσις — ἐφόσον ἐπιτρέπουν πρόωροι συμπερασμοί — ὅτι ὁ προορισμὸς τῶν σπηλαίων αὐτῶν ἦτο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θρησκευτικὸς.

Χαρακτηριστικὸν εἶνε ἐπίσης ὅτι ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ καλλιτεχνήματα λείπει ἡ ἀπεικόνισις φυτῶν καὶ ἀνθέων. Αὐτὸ δὲ παρατηρεῖται καθ' ὅλην. (Συνέχεια εἰς τὴν Σελίδα 432).